

Szabadszemes objektumok

Régi megfigyelések

Holdszarló észlelések régi naplókban

A hazai csillagászat történetének kutatása közben előkerült négy régebbi holdszarló megfigyelés is, ismertetésükkel tisztelgünk a régi korok észlelői előtt.

A XVII. század végén Luigi Ferdinande MARSIGLI járt hazánkban, mint a török elleni felszabadító harcok bolognai származású tábornoka. Számos csillagászati megfigyelést is végzett hazánkban. 1696. június 27. és november 28 között 16 szép holdrajzot készített távcsövével különféle holdfázisoknál. Ezeket a rajzokat az 1727-ben kiadott "Danubius Pannonicus Mysicus Observationibus..." című könyvének első kötetében közölte. A legvékonyabb az 1696. június 27-én hajnali 4 órakor lerajzolt holdszarló. A rajz Szegeden készült és, a szarlón 20-25 kráter számolható meg. Miután az újhold június 29-én 11:40-kor következett be, ezen észlelés $55^{\text{h}}40^{\text{m}}$ korú.

Wonaszek A. Antal 1895-ben kiadott "A kis-kartali csillagda tevékenysége 1893. októberétől 1895. októberéig" című értekezésében írja le a 7 hüvelykes refraktorral végzett észleléseit 1894. június 5-én az esti égen látszó holdszarlóról: "A Hold mint igen vékony szarló látszik a nyugati égen. Teljes korongja világosan kivehető szabadszemes is. Szarvai igen hegyezettek, s hosszúak. Sötét részén is világosabb felületeket lehet megkülönböztetni, s jóval nagyobb fele világos hamvasszürke színt mutat. A szarló aranysárga, a sötét holdrésznek mondhatni fele sötétbarna, a többi világos hamvasszürke. A Holdnak a szarlóval átellenes kerületén is mintegy mellékszarló látszik, mely konkáv oldalát kifelé, konvex oldalát befelé hajlítja, s a két szarló szarvai összeérnek, színe világosabb hamvasszürke. $9^{\text{h}}25^{\text{m}}$ középídő. Nagyítás 130x" - írja. Miután újhold június 4-én hajnali 4:46-kor volt, ez a szép leírás egy $40^{\text{h}}25^{\text{m}}$ korú szarlót rögzített.

Az egykori kiskartali csillagvizsgáló eredeti megfigyelései a Szabadság-hegyi Csillagvizsgáló könyvtárába kerültek (erről részletesebben lásd lapunk 1986/12. számában a 6. oldalon lévő cikket). Itt talált rá Mizser Attila egy Wonaszek A. Antal által végzett korai holdszarló-megfigyelésre. A megfigyelést csak a kézíratos naplókban lehet megtalálni, publikáció nem jelent meg róla. Amikor Wonaszek 1896. július 9-én hajnalban megfigyelte az Androméda-ködben a rejtélyes 8-9 magnitúdós novát, mellesleg feljegyezte, hogy a hajnali égen a holdszarlót is észlelte. A szarlóról egy vázlatot is készített. A megfigyelés idejére nem ad meg pontos értéket, csak az 1 óra utáni időpont biztos. Tekintve a szürkület és a napkelte idejét, ez 3 óra körül lehetett. Mivel az újhold időpontját ismerjük (1896. július 10. 8:29) a megfigyelés nagyjából 29 óra 30 perc korú holdszarlóról készülhetett.